

Attentatet på pave Johannes Paul II og islamisk terrorisme?

Mordforsøget på pave Johannes Paul II i 1981 er aldrig blevet fuldstændig opklaret, når det handler om, hvem der i den sidste ende stod bag. I denne artikel anmeldes en bog, som har fået fornyet aktualitet, men som må læses med en kritisk tilgang¹

Af John H. M. Damsager²

Johannes Paul II's pontifikat var som bekendt et af kirkehistoriens længste. Dette har naturligvis afstedkommet et væld af litteratur vedrørende den polske pave. I 2003 udkom der en dansk bog om pontifikatets attentatforsøg i 1981. Bogen er særlig aktuel i disse dage. For nylig blev attentatmanden, tyrkiske Mehmet Ali Agca, nemlig løsladt, hvilket gav genlyd i medierne verden over. Nu forlyder det i de samme medier, at Agca alligevel ikke bliver løsladt af de tyrkiske myndigheder. Bogen fra 2003 rummer således en aktualitet, som gør den værd at forholde sig til. Men hvad der gør bogen endnu mere skræmmende aktuel, er at læse dens betragtninger om islamisk terrorisme og religion.

Af titlen "*Pavemordet*" antydes det, at bogen placerer sig i spændingsfeltet mellem samtidshistorie og konspirationsteoretisk litteratur. To forhold gør imidlertid at bogen bør læses med et vågent øje: For det første er forfatteren dansk oberst – og internationalt kendt som krigshelt for sin rolle som næstkommanderende for den skandinaviske FN-delegation i Bosnien i 1994. For det andet fordi bogen argumenterer for, at pave-attentatet i 1981 var det første eksempel på såkaldt islamisk terrorisme.

At jeg tillægger Møllers officersbaggrund så stor en vægt i relevansvurderingen af "*Pavemordet*" skyldes, at det er sjældent, at topofficerer med deres særlige erhvervs erfaring kaster sig over samtidshistorie. Endvidere er Møller en kendt kommentator i danske medier – og han har tidligere udgivet de meget læste bøger *Operation Hurricane – efterretningsvirksomhed før og nu* og *Operation Bøllebank – Soldater i kamp*. Samtidig er der næppe en professionel historiker i de nordiske lande, der i vores tid vil vove at udsende en bog med undertitlen *Attentatet mod paven – KGB eller islam?*

¹ Lars R. Møller, *Pavemordet – Attentatet mod paven – KGB eller islam?*, København, Høst & Søn, 2003, 360 s., kr. 299,00.

² John H. M. Damsager er cand. mag., kristendomshistoriker, meritlærerstuderende

Bogen bliver med stor sandsynlighed den eneste om emnet på nordiske sprog i mange år – det er aldrig en god situation. Læs derfor bogen kritisk!

Hvad er da bogens budskab? En kilde hertil er forlagets markedsføring af bogen – det hedder på forlagets hjemmeside:

13. maj 1981 begik den tyrkiske *Mehmet Ali Agca* et skudattentat mod Pave Johannes Paul 2., og de vestlige medier var ikke sene til at pege på den bulgarske efterretningstjeneste ... og KGB som de egentlige bagmænd, selvom Agca var kendt for sine forbindelser til den nyfascistiske organisation De Grå Ulve. Den italienske undersøgelsesdommer Ilario Martelle mente noget andet og løslod de bulgarske statsborgere, som det italienske politi samvittighedsfuldt havde arresteret. Lars R. Møller har gransket sagen på ny, og sporet bliver varmere, efterhånden som vi bevæger os fra Italien til Tyrkiet og videre til Iran, hvor Ayatollah Khomeini var ved at konsolidere sin magt. Måske står vi over for det første eksempel på den islamiske terror, som tyve år senere udløste angrebet på World Trade Center og den amerikansk ledede krig mod terror.

Møllers bog låner sin struktur fra den videnskabelige monografi: Efter et forord og en indledning følger et fem siders afsnit, som opridses, hvad der skete på Peterspladsen den 13. maj 1981. Derefter er bogen opdelt i tre dele med titlerne *Før attentatet - Den kirkelige forbindelse*, *Den første retssag – de tyrkiske, bulgarske og italienske forbindelser* og endelig *Den anden retssag – de israelske og iranske forbindelser*. Bogen afsluttes med en bilagsdel, som rummer en tidstavle, en kildefortegnelse, noter og et register. Møllers bog låner nok sin struktur fra den videnskabelige monografi, men forskning er der ikke tale om – jeg citerer fra bogens forord: "En af mine absolutte hovedkilder er bogen *The Rise and Fall of the Bulgarian Connection* (1986) af Frank Brodhead og Edward S. Herman, og jeg har uden blusel benyttet deres referencer til de italienske forhørsprotokoller og tyrkiske kilder simpelthen for at spare tid og ressourcer, og for ikke at gentage deres yderst kompetente research." Tættere kommer en forfatter vel ikke på at afsværge sig sin selvstændighed.

Forfatterne, som Møller altså delvis formidler på dansk, har forbindelse til bevægelsen *A call to RESIST illegitimate authority* alias *RESIST, Inc.*³ Bevægelsen blev grundlagt som reaktion mod Vietnam-krigen af blandt andre Noam Chomsky.⁴ Brodhead har været tilknyttet bevægelsen som rådgiver, og Herman optræder som skribent i *RESIST*-sammenhæng – desuden er han professor emeritus fra University of Pennsylvania med økonomi og medieanalyse som forskningsområder. Det var Brodhead og Herman, som med deres bog lancerede teorien om, at verden var blevet udsat for den mest succesfulde desinformationskampagne i nyere tid ved, at alle vestlige medier troede, at paven var blevet skudt på initiativ af KGB – med den bulgarske efterretningstjeneste som stråmand. Denne teori, som er bærende for Møllers argumentation, blev tilsyneladende bekræftet i 1991, da CIA-direktøren Robert Gates skulle udnævnes. Ved denne lejlighed kom det nemlig frem at Gates tidligere chef, CIA-direktør William Casey, i sin ledelse af CIA (1981-87) havde insisteret på, at CIA skulle finde dokumentation for, hvad der skulle blive kendt som den bulgarske forbindelse. Men uanset hvor godt et Østblok-motiveret pave-attentat kunne passe ind i koldkrigspolitikken – så blev den bulgarske forbindelse ikke påvist.

Det er dog ikke Møllers egen opfattelse, at han er uselvstændig. Tværtimod fremgår Møllers insistensen på selvstændighed i et spørgsmål og svar, som han opstiller i forordet:

Beriger min bog så verden med noget nyt? Svaret er ja, fordi det, der efter min opfattelse udgør hele historien om attentatet mod paven, nu bliver beskrevet på en sammenhængende måde, og under min efterhånden ret omfattende historiske research er jeg ikke stødt på kilder, der

³ **Klik her** for at se bevægelsens hjemmeside (engelsk)

⁴ Avram Noam Chomsky, født 1928 i Philadelphia, USA, har været professor i lingvistik på Massachusetts Institute of Technology

har knyttet begivenhederne sammen på tilsvarende vis. Bogen giver os altså ny viden, ikke så meget pga. mængden af nye informationer som pga. en ny måde at betragte sammenhængene på.

Bogens første del, *Før attentatet – den kirkelige forbindelse* rummer tre kapitler: *Kristendommen, Pavens roller* og *Den polske pave*.

Et gammelt råd lyder, at hvis man skal kontrollere lødigheden af et leksikon, så skal man foretage opslag inden for emner, man selv har viden om. Med en tillempet udgave af dette råd vil jeg i det følgende eksemplificere kvaliteten af Møllers behandling af det kirkelige stof. I afsnittet *Skt. Peters efterfølger* skildrer Møller Den katolske Kirkes opbygning fra toppen og nedefter – der er ikke egentlige fejl, men det er alligevel, som om han ikke rigtigt rammer tonen, når han skriver "Den næsthøjeste rang i kirken har kardinalerne ..." (31). Nu er Den katolske Kirke jo ikke en militær enhed – og selv om Møller samvittighedsfuldt omtaler Andet Vatikankoncil, så er det, som om han ikke har helt fat på Kirkens selvforståelse.

Det følgende afsnit, *Roms biskop*, rummer også i al sin korthed (en halv side) et vidnesbyrd om en forfatter, der ikke rigtigt har fat i den lange ende, når han skriver om bispedømmet Rom: "Det har også et præsteseminarium, diverse råd og komiteer, som drives af præster og religiøse grupper som dominikanere, franciskanere, jesuitter og andre, der ikke vil tilbringe hele deres liv med kun at arbejde i Rom" (33). Om Vatikanets embedsmænd lyder det i afsnittet *Statsoverhoved*: "De har gennemgået en intensiv indoktrinering og uddannelse inden for teologi, jura eller diplomati" (38). Det er også i det afsnit, at man i note 29 kan læse Møllers fortolkning af kardinalkollegiets sammensætning: "Paven har udnævnt 154 af alle 178 nølevende kardinaler. De er alle støkkonservative og går ind for Den katolske Kirkes traditionelle dyder...".

Som det fremgår, så er det ikke nuancer eller finesse-research, der tynger denne del af fremstillingen. Man kunne forvente andet af en forfatter, der gør sig udi beskrivelse af efterretningsvirksomhed.

Møllers første del, *Før attentatet - Den kirkelige forbindelse*, slutter med en biografisk skitse af *Den polske pave*.

I bogens anden del, *Den første retssag – de tyrkiske, bulgarske og italienske forbindelser*, er der afsnit med titlerne *Efter attentatet*, *Den første retssag*, *De Grå Ulve*, *Efterforskningen*, *Den bulgarske efterretningstjeneste*, *Den internationale situation* og endelig det omfattende afsnit *Italien*. Sidstnævnte er inddelt i en række underafsnit: *Italiensk indenrigspolitik*, *Den sorte terror*, *P2*, *Den katolske Kirke*, *Den katolske Kirkes efterretningstjeneste*, *Finansskandalen*, *Kirken*, *P2 og mafiaen*, *Italienske efterretningstjenester*.

Denne anmelder er efter læsning af bogens behandling af det kirkelige stof ikke overbevist om Møllers lødighed – eksempelvis rækken ovenfor kunne fortsættes side for side gennem hele bogens behandling af emnet.

Den konsekvente mangel på nuancer i fremstillingen suppleres med en imponerende evne til at nævne stort set alle emner, som Den katolske Kirke har grund til at være mindre stolt af – under inddragelse af et litteraturgrundlag, der spænder fra den rene konspirationsteori til forskere som Peter Hebblethwaite og Thomas J. Reese. Visse emner som eksempelvis Kirkens økonomi og Opus Dei får naturligvis særlig opmærksomhed. På et tidspunkt ventede denne anmelder, at bogen også ville komme til at omtale Opus Dei's praksis for fysiske bodsøvelser – men denne forventning blev dog ikke indfriet. Forfatteren må have overset den i sin jagt på underfundigheder fra den katolske verden. Derimod er Møller snublet i det faktum, at blandt andre var CIA-direktør William Casey blandt meget andet også medlem af *Den suveræne militære hospitalsorden af Skt. Johannes af Jeru-*

*salem af Rhodos og af Malta.*⁵ Det er muligvis baggrunden for følgende betragtning i bogens note 227: "Der findes mange ordner, der kalder sig malteserriddere, men en malteserridder, der er udnævnt af paven tilhører kirkens trofaste folk, der kan løse særlige opgaver for paven." Møller angiver ingen kilde – og betragtningens sidste del er da også uden normativ gyldighed, uanset hvor mange indflydelsesrige medlemmer, der findes i SMOM's kartotek. Men udsagnet er et fint bidrag til det konspirationsteoretiske univers, som Møllers bog selv er en del af .

Møllers grundsynspunkt i behandlingen af det kirkelige stof er, at kredse i Den katolske Kirke havde interesse i at se pave-attentatet som en handling begået af Østblokken. Dette er givetvis rigtigt, men en konsekvent unuanceret behandling af selv elementære forhold i det kirkelige stof gør, at denne anmelder mistænker Møller for at være i lommen på den engelsksprogede litteratur, som han formidler på dansk. Om denne litteratur kan man på baggrund af bogens kildefortegnelse konstatere, at det ikke er universitetsforlag, der er rigest repræsenteret. Derimod er St. Martins Press i New York repræsenteret med bøger om så forskelligartede emner som Opus Dei, Vatikanet, Nazisme, Sovjetisk efterretningsvæsen og Mossad. Hvilket hos anmelderen rejser spørgsmålet om forlagets og bøgernes profil og genre. Sagen er nok, at velfunderede bøger om pave-attentatet ikke kan skrives, før man kan få adgang til de relevante akter i Vatikanets arkiver – en seriøs behandling af emnet må supplere medieanalyse, retsprotokoller og journalistik med kirkelige arkivstudier.

Bogens tredje del *Den anden retssag – de israelske og iranske forbindelser* rummer kapitlerne *Den anden retssag* – herunder afsnittene *Manuduktionen af Agca* og *Den internationale psykologiske operation*. Derefter følger *Den israelske forbindelse og Islam* – herunder afsnittene *Shia-retningen, Khomeini, Den iranske revolution og Eksport af revolution*. Bogens sidste kapitel er *Agcas vej til Peterspladsen og fremtidig religionskrig*. Denne anmelder har ingen særlig kompetence i islamologi, så jeg vil lade afsnitstitlerne tale for sig selv. Men man må håbe, at Møller har mere begreb om Islam, end han har om Den katolske Kirke.

Hvorfor skal man så læse Møllers bog? Ikke for at blive klogere på pave-attentatet – dertil er bogen udkommet 100 år for tidligt. Nej, man skal læse bogen for at kunne foregribe de fordomme, som den puster til om religiøse mennesker. Møller destillerer selv disse fordomme i sit forord: "Men udsprelse af et aggressivt religiøst budskab er ikke noget, der kun stammer fra strubesnittende islamiske terrorister. Vi har i Den katolske Kirke religiøse stridsmænd, der er mindst lige så uforsonlige som de mest hardcore mellemøstlige fanatikere ..."

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk

⁵ Forkortet SMOM. Malteserordenen eller johanniterordenen, som den også kaldes, er en af den katolske kirkes mindste ordener i dag, hvis man tæller dens medlemmer med evige løfter. Hvis man derimod medregner antallet af lægfolk, som er associeret til ordenen, så tæller den ca. 10.000 medlemmer på verdensplan (inklusive Skandinavien). En fyldig redegørelse for SMOM i dag findes i John H. M. Jensen, "Forsvarer troen og hjælper de fattige - Katastrofehjælp er et særligt kald for Johanniterordenen", *Katolsk Orientering*, nr. 17, 2001, s. 13.